

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 23-12-2022

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα εφαρμόζουμε την πρώτη πράξη της **Δράσης «Γεύσεις Ημερών»**, που φέτος αναφέρεται στο τρίπτυχο **«Οίνος- σίτος- έλαιον»**. Η φιλοσοφία αυτής της δράσης είναι να συνδεθούν οι ημέρες των γιορτών με αφιερώματα που αφορούν χρήσιμα, ωφέλιμα κι ευχάριστα αντικείμενα. Να πλουτιστούν οι γνώσεις μας, αλλά κυρίως να προβληματιστούμε για ζητήματα της καθημερινότητάς μας. Έτσι ο «οίνος», που είναι το πρώτο μας αφιέρωμα προπαραμονή των Χριστουγέννων, συνδέεται με την ασφαλή οδήγηση και την τήρηση των κανόνων που την διασφαλίζουν. Ανάλογα συνδέονται και οι άλλες ενότητες. Στο πρώτο μέρος θα μάθουμε για το κρασί και τη διαχρονική του παρουσία στις ανθρώπινες κοινωνίες. Μετά θα το δούμε μέσα στη Λογοτεχνία ,[κι αν θέλουμε, θα περιηγηθούμε διαδικτυακά τόπους καλλιέργειας, ποικιλίες κ.ά.]

Αν το κρασί είναι συνώνυμο της εύθυμης παρέας, του γλεντιού και των γιορτών, η υπερβολική του κατανάλωση , η υπέρβαση του μέτρου, οδηγεί σε εκτροχιασμούς συμπεριφορών, που φέρνουν αναπηρία και θάνατο. Θα ακούσουμε τον Ιαβέρη, γνωστό οδηγό αγώνων, να μιλά για τις συνέπειες της μη συνετής οδήγησης.

Θα ξεκινήσουμε όμως, επειδή είναι Χριστούγεννα με την :

ΕΞΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

<https://www.saint.gr/23/texts.aspx>

Η εικόνα

Το μαύρο τριγωνικό σπήλαιο συμβολίζει τη σκοτεινιά του προχριστιανικού κόσμου.

Μέσα στη φάτνη βρίσκεται το «Παιδίον» τυλιγμένο σε λευκά σπάργανα. Πίσω απ' τη φάτνη βρίσκονται δύο ζώα, ένα βόδι κι ένα γαϊδουράκι. Η παρουσία τους εκεί εξηγείται από την προφητεία του Ησαΐα: «Γνωρίζει το βόδι τον ιδιοκτήτη του και ο όνος τη φάτνη του Κυρίου του. Ο Ισραήλ όμως δε με γνωρίζει και ο λαός μου δε με καταλαβαίνει», (Ησ. 1,3).

Οι άγγελοι βρίσκονται στο πάνω μέρος της εικόνας. Οι μισοί δοξολογούν το Θεό και οι άλλοι φέρνουν την καλή αγγελία στους ποιμένες. Ο αστέρας δείχνει τη φάτνη.

Στο κέντρο της εικόνας βρίσκεται η Παναγία. Είναι η πιο μεγάλη απ' όλα τα άλλα πρόσωπα για να τονισθεί η συνεισφορά της στη σωτηρία του ανθρώπου.

Στο κάτω μέρος της εικόνας εμφανίζεται ο Ιωσήφ, σκεπτικός για όλα όσα συμβαίνουν. Δίπλα του, μεταμφιεσμένος με τη μορφή γέροντα, ο Σατανάς προσπαθεί να σπείρει αμφιβολία στην ψυχή του δίκαιου γέροντα. Επιτείνει μάλιστα τις αμφιβολίες του Ιωσήφ για την παρθενία της Θεοτόκου μπήγοντας στη γη το ραβδί του και υπαινισσόμενος ότι όσο είναι δυνατόν το ξερό ραβδί να βλαστήσει, άλλο

τόσο η Παναγία είναι δυνατόν να είναι Παρθένος. Όμως το ραβδί πετάει φύλλα!

Τέλος, ο Ιωσήφ ζωγραφίζεται στην άκρη της εικόνας κι όχι μαζί με την Παναγία και το Χριστό γιατί δεν είναι πατέρας, αλλά μόνο προστάτης της οικογένειας.

Ερμηνεία της εικόνας

ΦΑΤΝΗ: Βρίσκεται στο κέντρο της εικόνας μέσα σε ένα μαύρο τριγωνικό σπήλαιο που φανερώνει τη σκοτεινιά του προχριστιανικού κόσμου, μέσα στον οποίο λάμπει το Θείο Βρέφος. Πίσω από τη Φάτνη βρίσκονται δύο ζώα ένα βόδι και ένα γαϊδουράκι.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ: Φεγγοβολεί μέσα στα λευκά σπάργανά Του. Όλοι οι λαοί Τον περίμεναν. Όλοι οι άνθρωποι, εκτός απ' τον Ηρώδη, χαίρονται για τον ερχομό Του.

ΠΑΝΑΓΙΑ: Στο κέντρο της εικόνας είναι και η Παναγία ξαπλωμένη. Η γυναίκα που έφερε στον κόσμο τον Σωτήρα Του. Κουρασμένη από τη Γέννα και γι' αυτό, ξαπλωμένη. Με σεβασμό, όμως, κοιτάζει το Θεϊόν Βρέφος, που γέννησε. Η παρουσία της εκεί, δηλ. στο κέντρο της εικόνας, δείχνει πως στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του ανθρώπου, βοηθά και το ανθρώπινο γένος.

ΑΓΓΕΛΟΙ: Στο πάνω μέρος της εικόνας οι μισοί δοξολογούν το Θεό: «Δόξα στον ύψιστο Θεό και ειρήνη στη Γη και ευαρέσκεια στους ανθρώπους», και οι άλλοι φέρνουν καλά νέα στους ποιμένες: «Γεννήθηκε για σας σήμερα σωτήρας»!

ΜΑΓΟΙ (δηλ. αστρολόγοι, βασιλιάδες και ιερείς): Στην άλλη μεριά της εικόνας είναι οι Μάγοι άλλοτε πεζοί και άλλοτε πάνω σε καμήλες κρατώντας τα δώρα τους έρχονται απ' την Ανατολή για να προσκυνήσουν τον «νεογέννητο βασιλιά των Ιουδαίων». Μπροστά τους είναι το Αστέρι, το μήνυμα που στάλθηκε από τον Ουρανό για να τους οδηγήσει στον αναμενόμενο Λυτρωτή.

Ο ΓΑΪΔΑΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΒΟΔΙ! Τα ζώα του στάβλου, που με το χνώτο τους ζεσταίνουν τον Χριστό. Συμβολίζουν του Ιουδαίου και τους Εθνικούς, που δεν είχαν γνωρίσει ακόμη τον Λόγο του Θεού. Το σκοτάδι της σπηλιάς συμβολίζει αυτήν την άγνοια.

ΙΩΣΗΦ: Στο κάτω αριστερό μέρος βρίσκεται ο Ιωσήφ, ο προστάτης της Παναγίας και του μικρού Ιησού. Ο «γέρος» δίπλα του είναι ο διάβολος που τον βάζει σε σκέψεις γύρω από την αγνότητα της Μαριάμ.

ΛΟΥΤΡΟ: Στο κάτω δεξί μέρος της εικόνας ζωγραφίζεται το πρώτο λουτρό. Δεν μαρτυρείται στα ιερά Ευαγγέλια κι ούτε μπορεί να έγινε στην ερημιά του σπηλαίου. Δηλώνει, όμως, έτσι ο αγιογράφος την ανθρώπινη φύση του Κυρίου. Ο Χριστός ήταν και άνθρωπος και είχε τις απαιτήσεις της ανθρώπινης φύσης.

I. Αφιέρωμα στο κρασί

A. https://www.huffingtonpost.gr/yiorgos-pittas/o-oinos-apo-tin-arxaiotita-sto-vyzantio-kai-ti-monastiriaki-diatrofi_b_17937172.html

Οίνος στην Αγία Γραφή

Η άμπελος στην Αγία Γραφή τις περισσότερες φορές ταυτίζεται με τον Εβραϊκό λαό και πρώτος αμπελουργός εμφανίζεται ο Νώε που μετά τον κατακλυσμό φυτεύει αμπέλι. Στην Έξοδο των Εβραίων ο Θεός υπόσχεται να ευλογήσει τον άρτο, τον οίνο και το ύδωρ, απαραίτητα για τη ζωή των ανθρώπων.

Ο Δαβίδ υμνεί συχνά το προϊόν της αμπέλου «οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου...» (Ψαλμ 103,15) ή «έδωκας ευφροσύνην εις την καρδίαν μου από σίτου, οίνου και ελαίου αυτών επληθύνθησαν» (Ψαλμ4,8). Θεωρεί το κρασί βασικό αγαθό για τον άνθρωπο που ευχαριστεί την καρδιά του, δηλαδή το κέντρο όλων των συναισθημάτων του.

Η ιστορία του Οίνου στην Αρχαία Ελλάδα

Τα ίχνη του αμπελιού και του κρασιού χάνονται στα βάθη των προϊστορικών χρόνων. Ο Όμηρος, στα έπη του, χαρακτηρίζει πολλές περιοχές με επίθετα που μαρτυρούν παράδοση οινοποίησης, ενώ στην ένατη ραψωδία της Ιλιάδας ο Νέστορας θυμίζει στον Αγαμέμνονα πως τα κελάρια τους είναι γεμάτα από κρασί που το μετέφεραν καθημερινά από τη Θράκη τα πλοία των Αχαιών διασχίζοντας το πέλαγος.

Στην Κρήτη, τον 17 αιώνα π.Χ., το αμπέλι, που το είχαν φέρει οι φοίνικες έμποροι, καλλιεργούνταν συστηματικά, ενώ στις Αρχάνες στην Κρήτη βρέθηκε το αρχαιότερο πατητήρι στον κόσμο.

Οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούν το κρασί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής τους, γι' αυτό και λατρεύουν τον Διόνυσο, τον θεό του κρασιού, του γλεντιού και του θεάτρου. Αυτόν τον τόσο γήινο θεό, με τις αντιφάσεις του και τις εξάρσεις του, θα τον δούμε σε αρκετές απεικονίσεις σε πλήθος αγγείων να βαστά στο ένα χέρι ένα τσαμπί σταφύλια και στο άλλο μια κούπα κρασί, ενώ γύρω του σε κατάσταση έκστασης έχουν στήσει χορό Σάτυροι, Σειληνοί και Μαινάδες.

Στα συμπόσια το κρασί έρεε άφθονο διευκολύνοντας την επικοινωνία μεταξύ των συνδαιτυμόνων και δημιουργώντας ατμόσφαιρα πρόσφορη για την ανάπτυξη φιλοσοφικών συζητήσεων. Το νερό με το οποίο αραιώναν τον οίνο καθυστέρουσε τη μέθη εξασφαλίζοντας τη νηφαλιότητα της διάθεσης και την ενάργεια του πνεύματος σε όλη τη διάρκεια του συμποσίου, που κρατούσε πολλές ώρες, κάποιες φορές και μέρες.

Στην αρχαιότητα, πολλοί ασχολούνται με το κρασί και εξαίρουν τις αρετές του, ενώ ο φιλόσοφος Θεόφραστος από τη Λέσβο περιγράφει τις τεχνικές του κλαδέματος, ποτίσματος και ραντίσματος, ανάγοντας την αμπελουργία σε επιστήμη. Το κρασί, εκτός από την τέρψη των αισθήσεων, ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο και στη φαρμακευτική αλλά και απαραίτητο για τις σπονδές στους θεούς. Η τεράστια οικονομική σημασία του οίνου είχε ως αποτέλεσμα τη νομοθετική του προστασία. Στην αρχαία Ελλάδα μάλιστα, για πρώτη φορά επινοήθηκε η

έννοια της Ονομασίας Προέλευσης του κρασιού. Έτσι βλέπουμε σε κείμενα να αναφέρονται ο Χίος οίνος, ο Λέσβιος οίνος, ο Θάσιος οίνος, ο Πράμνιος οίνος (από την Ικαρία). Σε ναυάγια που ανακαλύφθηκαν στη θάλασσα της Μεσογείου, αλλά και στον Εύξεινο Πόντο μέχρι και στις Ινδίες, βρέθηκαν αμφορείς από τη Χίο, τη Θάσο, τη Σάμο, τη Ρόδο, ευρήματα που μαρτυρούν το μεγάλο εμπόριο κρασιών που προέρχονταν από την Ελλάδα. Η κάθε πόλη κράτος είχε μάλιστα για το κρασί της το δικό της σχήμα αμφορέα, με ειδική σφραγίδα που πιστοποιούσε την περιοχή που το παρήγε. Το σχήμα των αμφορέων τούς επέτρεπε να σφηνώνουν και να μπαίνουν σε σειρές μέσα στα αμπάρια των πλοίων, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ασφαλής μεταφορά του κρασιού στη μεγαλύτερη δυνατή ποσότητα.

Κλείνοντας την περίοδο της ελληνικής αρχαιότητας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το κρασί έπαιξε πολλούς ρόλους: αντικατέστησε τις θυσίες των ζώων και των ανθρώπων («θεός είναι ο οίνος, και στους θεούς προσφέρεται σπονδή ώστε να διασφαλίζει τα αγαθά στους ανθρώπους», Ευριπίδης), έδιωχνε τις στεναχώριες («καλότυχος όποιος ξεφαντώνει χαρά γεμάτος από τον γλυκό και ποθητό καρπό του σταφυλιού που διώχνει τη λύπη από τους ταλαίπωρους και στη λήθη ρίχνει τις πίκρες της ημέρας», πάλι ο Ευριπίδης), ήταν το αγαπημένο πρωινό, ένα ψωμί ή παξιμάδι μουσκεμένο σε άκρατο οίνο, κρασί που δεν έχει αραιωθεί ώστε να κρατά όλα τα θρεπτικά συστατικά του (συνήθεια που διατηρήθηκε για αιώνες, μέχρι τα τέλη του 20ού αιώνα, στις αγροτικές κοινωνίες) και, τέλος, στα συμπόσια, αραιωμένο με νερό ένα προς τρία, βοηθούσε στη διασκέδαση και στην ανάπτυξη των φιλοσοφικών συζητήσεων.

Ωστόσο, εκτός από αυτή τη συνετή χρήση του Οίνου, στην αρχαιότητα υπήρχε και μία άλλη διάσταση. Γιατί αν από τα ομηρικά έπη μέχρι και την κλασική Αθήνα του Πλάτωνα, το φαγητό και το πιωτό ήταν υποταγμένα στο μέτρο και κάθε πολίτης έπρεπε να αποδεικνύει τους καλούς του τρόπους παντού, δεν συνέβαινε το ίδιο και στις γιορτές του Διονύσου. Τα Διονύσια ήταν λαϊκές γιορτές στην ύπαιθρο, (την άνοιξη) όπου το μεθύσι έπαιξε ρόλο λατρευτικής συμπεριφοράς και οι διονυσιασμοί δεν ήταν τίποτε άλλο από την παραβίαση των κανόνων και την αντιστροφή των αξιών και των νοημάτων.

Ο Διόνυσος λατρεύεται ως Θεός του κρασιού, της έκστασης, της παραφοράς, των σκοτεινών εξάρσεων και των σκοτεινών φρένων. Μακριά από το αυστηρό τυπικό των άλλων εορτών, και μακριά από την πόλη και τους κανόνες της, τα Διονύσια απελευθέρωναν από όλες τις μέριμνες. Οι γιορτές ήταν αληθινές ανάπαυλες χαράς, γέλιου και ελευθερίας φθάνοντας ως την ασυδοσία. Οι άνθρωποι γιόρταζαν την απελευθέρωση από τα κρατητήρια των καθημερινών δεσμών.

Και παρότι οι διονυσιασμοί ανέτρεπαν προσωρινά τα δεσπόμενα ήθη, η Πόλις θεωρούσε απαραίτητο να χρηματοδοτεί αυτές τις γιορτές, που έδιναν τόση χαρά και απελευθέρωση στους πολίτες της. Και φυσικά, εδώ η Πόλις δεν λάβαινε υπ' όψιν τον Πλάτωνα, αυτόν τον σφοδρό πολέμιο της «βαρβαρότητας» των διονυσιακών γιορτών, που ως υποστηρικτής του απόλυτου μέτρου, της αρμονίας, μονάρχης του νου και πλάστης του κόσμου των ιδεών, δεν μπορούσε να ανεχθεί τα ανθρώπινα πάθη και τις αδυναμίες, την υπέρβαση του μέτρου και της αρμονίας.

Η άμπελος της Χριστιανοσύνης και ο οίνος στην χριστιανική παράδοση

Στα Ευαγγέλια η άμπελος συμβολίζει τη ζωή, την χαρά, τον Χριστό. Οι λέξεις οίνος και άμπελος αναφέρονται πάνω από 250 φορές στην Αγία Γραφή. Η χριστιανική θρησκεία από τα πρώτα της βήματα αγκάλιασε τον οίνον ως ευλογημένο αγαθό. Η σύνδεση αυτή είναι λογική, καθώς ο Χριστιανισμός εξαπλώθηκε και γιγαντώθηκε σε περιοχές όπου άνθισε ο ελληνορωμαϊκός πολιτισμός, εκεί όπου ο οίνος εκτός από βασικό είδος διατροφής ήταν απόλυτα συνδεδεμένος με τη λατρεία του Διόνυσου.

Ο Χριστός ξεκινά τα θαύματα με την μετατροπή του νερού σε οίνο στον γάμο στην Κανά, όπου στη συνέχεια διδάσκοντας τους μαθητές του για να καταλάβουν καλύτερα την μεταξύ τους σχέση παρομοιάζει τον έαυτό του με άμπελο: «Εγώ είμι ή άμπελος, ύμεϊς τά κλήματα ...»

Ο οίνος όμως αποκτά την ιερή σημασία του στον Μυστικό Δείπνο, όταν ο Χριστός δίνει στους μαθητές το ποτήρι λέγοντας «πίετε εξ αυτού πάντες τούτο γαρ εστί το αίμα μου το της καινής διαθήκης το περί πολλών εκχυνόμενον εις άφεσιν αμαρτιών»

Στη συνέχεια, για τον Χριστιανισμό ο οίνος και ο άρτος είναι τα δύο βασικά δώρα τα οποία προσφέρονται στο Θεό για να τα αγιάσει και να τα μεταβάλει σε Σώμα και Αίμα και τα οποία θα κοινωνήσουμε. Στους επόμενους αιώνες, οι συνεχιστές του έργου των Αποστόλων, οι πατέρες και οι δάσκαλοι της εκκλησίας τονίζουν επίσης τα ίδια πράγματα. Δεν αποτρέπουν τους πιστούς από την λογική χρήση του οίνου, αγωνίζονται όμως με ολόκληρες ομιλίες (Κατά μεθυστών) να τους προφυλάξουν από τις βλαβερές συνέπειες της υπερβολικής κατανάλωσης και της μέθης.

Ο Οίνος στο Βυζάντιο

Ο οίνος παρέμεινε καθημερινός σύντροφος των Ελλήνων μετά την αρχαιότητα και στις μετέπειτα ιστορικές περιόδους, όπως στους Ελληνιστικούς και στους Ρωμαϊκούς χρόνους.

Για τον κόσμο του Βυζαντίου, «η άμπελος και ο οίνος» είναι τα κορυφαία ιερά σύμβολα του χριστιανισμού: «πίετε εξ αυτού πάντες, τούτο γαρ εστί το αίμα μου το περί πολλών εκχυνόμενον εις άφεσιν αμαρτιών». Η σύγκρουση όμως της χριστιανικής θρησκείας με το ελληνικό δωδεκάθεο και τη λατρεία του Διόνυσου ήταν ανελέητη.

Παρ' όλες τις καταδίκες από τις Οικουμενικές Συνόδους, αψηφώντας τους κανόνες της χριστιανικής ορθόδοξης εκκλησίας, που ανεγνώριζε μόνον μία άμπελο και έναν οίνο, παρά την επίσημη κατατρόπωσή του, ο Διόνυσος συνέχισε να διασκεδάζει τους απλούς ανθρώπους, τους χριστιανούς πλέον οπαδούς του, αλλά και τους μοναχούς, τους ελληνίζοντες λόγιους και τους αυτοκράτορες, στα καπηλειά, τα πανδοχεία, στα ανάκτορα και τις λαϊκές γιορτές και στα πανηγύρια.

Η λέξη κρασί άρχισε να εμφανίζεται σταδιακά από τον 6ο μ.Χ και επικράτησε του Οίνου, γιατί ο οίνος ήταν μια λέξη ταμπού για τον Χριστιανισμό, μια λέξη που δεν έπρεπε να χρησιμοποιείται για καθημερινή χρήση.

Η σύνοδος του Τρούλλου (691 μ.Χ.) απαγορεύει την επίκληση του ονόματος του Διονύσου κατά το πάτημα των σταφυλιών και τη μεταφορά του οίνου στα πυθάρια.

Έτσι, κάποια στιγμή στους Έλληνες, η διονυσιακή λατρεία έμενε μια «απαγορευμένη» ανάμνηση, που ξεσπούσε σε γιορτές σαν αυτή του Αγίου Τρύφωνα, προστάτη των αμπελουργών στην Ελλάδα ή στις γιορτές της ανακομιδής των λειψάνων του Αγίου Γεωργίου του Μεθυστή στις 3 Νοεμβρίου, που συνέπιπτε με το άνοιγμα των βαρελιών, όπου ο κόσμος μεθούσε γιορτάζοντας. Και βέβαια, να μην ξεχνάμε τον μεγάλο συμβιβασμό της εκκλησίας, που, μη μπορώντας να αποτρέψει τη Διονυσιακή λατρεία, την ενσωμάτωσε (με τους δικούς της όρους) στις θρησκευτικές γιορτές των Αγίων στα πανηγύρια που γίνονταν στην ύπαιθρο, επιτρέποντας να περιλαμβάνουν τραγούδι, χορό και κρασοκατάλυξη και γλεντοκόπι. Κατά μείζονα λόγο οι γιορτές των Διονυσίων, με τις μάσκες, την ανατροπή της καθεστηκυίας τάξης μετατράπησαν στις χριστιανικές αποκριές.

Το κρασί στα Ακριτικά τραγούδια

Το ποιητικό έργο του Διγενή Ακρίτα αναφέρεται στην βυζαντινοαραβική σύγκρουση και τοποθετείται στις άκρες της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, στην περιοχή της Συρίας και του Ευφράτη, στους χώρους όπου πριν 13 αιώνες ανδραγάθησε η ηρωική και μυθοποιημένη μορφή του Μέγα Αλέξανδρου που κουβαλούσε την προίκα του θεού Διόνυσου. Ως Διγενής την εποχή του 9ου-10ου αιώνα μ.Χ. κυριάρχησε ένα μοναδικό μπέρδεμα Διόνυσου-Χριστού. Ο άνθρωπος και η ζωή, ο Θεός και η Ανάσταση. Ο κύριος όγκος των ακριτικών τραγουδιών καταγράφεται πολύ αργότερα, στα μέσα του 19ου αιώνα. Από εδώ έχουμε πληροφορίες ότι στα συμπόσια των αρχόντων έρρεε άφθονο κρασί και οι αντρειωμένοι διηγούνται τα κατορθωμάτα τους γύρω από την μαρμαρένια τάβλα. Ο στίχος «Τρώτε και πίνετε αρχοντες κι εγώ να σας διηγούμε» εισάγει πολλά τραγούδια.

Σε παραλλαγές τραγουδιών έχουμε στίχους όπως αυτοί:

«Καλώς ήρτεν ο Χάροντας να φα να πει μιτά μας,
να πει γλυκόποτον κρασίν που πίνουν οι φουμισμένοι,
να πει γλυκόποτον κρασίν που πίνουν οι γουμένοι,
όπου το πίνουν οι ευκενείς και πέφτουν και κοιμούνται
απού το πίνουν άρρωστοι και βρέθονται γιαμένοι
και με την ευωδία του βρέθονται μεθυσμένοι»

Ο οίνος στα ύστερα χρόνια του Βυζαντίου

Τον 11ο αιώνα, τουλάχιστον από φιλολογικής πλευράς, αίρεται η άρση της «**διονυσιαπαγόρευσης**» που επεβλήθη τον 7ο αιώνα. Από την περίοδο αυτή καταγράφονται βακχικές σάτυρες και εγκωμιάζεται το κρασί. Στο εξής στο μυθιστόρημα και

σε άλλες λογοτεχνικές μορφές, κρασοπατέρες, σάτυροι, λόγιοι και λαϊκοί, καπηλειά και ποικιλίες κρασιών αναμειγνύονται με τους «βιβλικούς αμπέλους και τους ουράνιους ληνούς». Εκπρόσωπος αυτής της αλλαγής ο Μιχαήλ Ψελλός μια μοναδική προσωπικότητα της Βυζαντινής γραμματείας, φιλόσοφος που γράφει το «εγκώμιον εις οίνον» ή το «Είς τινα κάπηλον γενόμενον νομικόν». Στα κείμενά του η μέθη δεν είναι αμαρτία και το ξεφάντωμα με απρέπειες δεν παραπέμπει απαραίτητα στα Σόδομα. Υπάρχει μιά σαφής στροφή στο γέλιο, στη σάτυρα, στη ζωή.

Τον 12ο αιώνα εμφανίζονται τα **πτωχοπροδρομικά ποιήματα**, ένα είδος που αγαπήθηκε πολύ και που κατέγραψε ζωντανές εικόνες των ύστερων βυζαντινών χρόνων. Ακόμα κι αν υπάρχουν σε αυτά δόσεις υπερβολής, σατυρίζονται κοινωνικές ανισότητες και καταγράφονται λαογραφικές λεπτομέρειες που αφορούν ακόμα και στην πόση του κρασιού. Τα καλά κρασιά είναι προνόμιο για τους οινόφιλους ηγούμενους, για τους ευνοημένους υποτακτικούς και για τους χορτάτους κοσμικούς, ενώ για τον απλό καλόγερο, τον γραμματικό, τον φτωχό και πεινασμένο λαό ήταν τα ξινά, φτηνά και νερωμένα κρασοβόλια.

Στους βυζαντινούς χρόνους και την περίοδο της Ενετοκρατίας γίνεται γνωστός ο οίνος της Μαλβάζιας, το κρασί που φτιαχνόταν στο τρίγωνο Σαντορίνης, Κρήτης, Μονεμβασιάς, οίνος ξακουστός και περιζήτητος σε όλη την περιοχή του Αιγαίου αλλά και στις ηγεμονίες της Μεσογείου (Βενετία, Γένοβα, Φραγκιά).

Το κρασί την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας

Την περίοδο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας η αμπελουργία δεν περιορίστηκε ούτε απαγορεύτηκε, όπως θα περίμενε κανείς λόγω της μουσουλμανικής θρησκείας, που απαγορεύει την κατανάλωση κρασιού, επειδή οι Τούρκοι είδαν στην αμπελοκαλλιέργεια μια σοβαρή πηγή εσόδων από τους φόρους. Οι Ρωμιοί συνέχιζαν να φτιάχνουν τα κρασιά τους και μάλιστα να τα εξάγουν, όπως για παράδειγμα η Σαντορίνη, που στα τέλη του 18ου αιώνα εξήγε δύο εκατομμύρια οκάδες κρασιού, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου κατευθυνόταν στη Ρωσία προορισμένο για τη θεία μετάληψη (το περίφημο βινσάντο).

Μετά την Επανάσταση του 1821 και την απόσυρση των Οθωμανών από την Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα, οι περισσότεροι αμπελώνες βρέθηκαν κατεστραμμένοι. Δεν συμβαίνει το ίδιο όμως στη Μακεδονία που παρέμενε στην Οθωμανική αυτοκρατορία, όπου ξένοι περιηγητές, όπως ο Πουκβίλ και ο Κουζινερί, σχολιάζουν ότι «το κρασί της Νάουσας είναι από τα καλύτερα της Μακεδονίας» και ότι «η Νάουσα είναι για τη Μακεδονία ό,τι η Βουργουνδία για τη Γαλλία». Η ανάδειξη της σταφίδας ως το πρώτο εξαγωγικό προϊόν της μικρής Ελλάδας, σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα, μετέτρεψε πολλά αμπέλια με κρασοστάφυλα σε καλλιέργειες σταφίδας.

Οίνος και Μοναστηριακή διατροφή

Το απαραίτητο και ευλογημένο λοιπόν προϊόν της αμπέλου δεν μπορούσε να μείνει εκτός των τειχών των μοναστηριών και ιδίως των αγιορείτικων. Η ανάγκη βέβαια για το νάμα, το κρασί της **Θείας Κοινωνίας**, δεν είναι ο μόνος λόγος της καλλιέργειας του αμπελιού από τους μοναχούς. Κρασί, ψωμί, λάδι ήταν η βασική διατροφή των λαών της Μεσογείου. Για

τους μοναχούς που η καθημερινή τους διατροφή είναι φτωχή σε θερμίδες -δεν παίρνουν ζωικές πρωτεΐνες και καταναλώνουν φυτικής προέλευσης τροφές- ο οίνος προσφέρει το απαραίτητο συμπλήρωμα. Οι μονές, όταν φιλοξενούν επισκέπτες, τούς προσφέρεται κρασί και στα δύο ημερήσια γεύματα, εκτός από τις ημέρες νηστείας. Έτσι συνεχίζεται η πανάρχαια συνήθεια να προσφέρεται το δώρο του Διονύσου στους καλεσμένους. Στον Άθω επίσης μένουν και οι εργάτες, που βοηθούν στις δουλειές των μοναστηριών. Οι μονές πρέπει να τους προμηθεύουν κρασί και ρακή. Οι μοναχοί γνώριζαν και τις θεραπευτικές ιδιότητες του κρασιού. Τα μοναστηριακά έγγραφα περιέχουν πλήθος συνταγών με βάση τον οίνο ως αντισηπτικό, αιμοστατικό, αντιβηχικό κ.ά. Ακόμα και για παρασκευή μελανιού το χρησιμοποιούσαν σύμφωνα με συνταγή σε χειρόγραφο του 18ου αιώνα,.

Οι κτήτορες των μοναστηριών κατά τον 10ο αιώνα γνώριζαν την χρησιμότητα της αμπέλου και προίκισαν τις μονές με αμπελώνες για να είναι ανεξάρτητες. Το κρασί για την κοινότητα ήταν θείο δώρο αλλά και ανταλλάξιμο προϊόν ώστε οι μοναχοί να εξασφαλίζουν αγαθά που τους έλειπαν ή οι μονές να έχουν έσοδα ώστε να καλύπτουν τα έξοδά τους. Στα τυπικά των μοναστηριών ορίζεται με ακρίβεια πότε και πώς καταναλώνεται ο οίνος από τους μοναχούς. Ο αρχιμανδρίτης **Αιμιλιανός ο Σιμωνοπετρίτης** έλεγε: «η προσευχή θερμαίνει την καρδιά των μοναχών». Είναι η μικροχαρά των μοναχών, ένα διάλειμμα στην καθημερινή σκληρή σωματική και πνευματική δουλειά.

Όποιος έχει επισκεφτεί τα βυζαντινά μοναστήρια θα έχει σίγουρα εντυπωσιαστεί από τους αμπελώνες τους, από τα κελάρια τους, από την ποιότητα των κρασιών τους αλλά κυρίως από την αγάπη των μοναχών για την αμπελουργία και την οινοποίηση.

Πριν περάσουμε στο β' μέρος , ας τεστάrouμε τι συγκρατήσαμε!

1. Ποιος φέρεται να είναι ο πρώτος αμπελουργός του κόσμου;
2. πού βρέθηκε το αρχαιότερο πατητήρι στον κόσμο;
3. Ποιος θεός απεικονίζεται στα αρχαία ελληνικά αγγεία να βαστά στο ένα χέρι ένα τσαμπί σταφύλι και στο άλλο μια κούπα κρασί;
4. Σωστό ή λάθος ότι το κρασί ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο και στη φαρμακευτική αλλά και απαραίτητο για τις σπονδές στους θεούς;
5. Ψωμί ή παξιμάδι μουσκεμένο σε κρασί ήταν το συνηθισμένο πρωινό μόνον στην αρχαιότητα;
6. Ποιος στον Χριστιανισμό είναι η Άμπελος και ποιοι τα κλήματά του;
7. Σωστό ή λάθος ότι η λέξη κρασί άρχισε να εμφανίζεται σταδιακά από τον 6ο μ.Χ και επικράτησε του Οίνου, γιατί ο οίνος ήταν μια λέξη ταμπού για τον Χριστιανισμό, μια λέξη που δεν έπρεπε να χρησιμοποιείται για καθημερινή χρήση;
8. Ο Μιχαήλ Ψελλός είναι που γράφει το «Εγκώμιον εις οίνον» στα χρόνια του Βυζαντίου;
9. Σωστό ή λάθος ότι οι Οθωμανοί δεν απαγόρευαν την καλλιέργεια του αμπελιού, παρότι η θρησκεία τους απαγόρευε το κρασί , για την επιβολή φορολογίας;
10. Από τη Σαντορίνη ή την Πάρο εξαγόταν το περίφημο βινσάντο, κρασί γλυκό για τη θεία κοινωνία, στη Ρωσία;
11. Έχουν τα μοναστήρια καλλιέργειες αμπελιού;

B. Το κρασί στη Λογοτεχνία:

1/N. Καζαντζάκη, Ο Ανήφορος (απόσπασμα)

2. ppt αφιέρωμα

<https://slideplayer.gr/slide/2583805/>

[Γ. Ιστοσελίδα για την καλλιέργεια του κρασιού στην Ελλάδα και τα ελληνικά κρασιά

<https://winesofgreece.org/el/>]

II. Ασφαλής οδήγηση

Ομιλία του Ιαβέρη (35')

Ποιος είναι; Ο Αναστάσιος Μαρκουϊζος, γνωστός με το Ψευδώνυμο: Ιαβέρης είναι σημαντικός Έλληνας Οδηγός Αγώνων Αυτοκινήτου.

Γεννήθηκε στην Αθήνα, στις 23 Ιουνίου του 1948. Το 1967 πέρασε στην Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, γρήγορα όμως τα παράτησε για να ασχοληθεί με τους αγώνες αυτοκινήτου. Η πιο ιστορική στιγμή του μυθικού Ιαβέρη ήταν στο 27ο Ράλλυ Ακρόπολις του 1980, οδηγώντας ένα Ford Escort Group 2, καθώς έρχεται 1ος γενικής στην ειδική διαδρομή της Πάρνηθας έχοντας αφήσει πίσω του όλους τους οδηγούς του παγκοσμίου πρωταθλήματος.

Ήταν ο πρώτος που διοργάνωσε (1984) τις κοινωνικές-φιλανθρωπικές Rally εκδηλώσεις «Γίνε Συνοδηγός» με τα έσοδα να πηγαίνουν όλα στην Εταιρεία Προστασίας Σπαστικών, στα Special Olympics, στα παιδιά της Ελπίδας, στις Ανάδοχες Οικογένειες και άλλα ιδρύματα (Αλεξανδρούπολη, Σπάρτη, Γιάννενα κλπ).

Ήταν ο πρώτος (από το 1994) που διοργάνωσε Σεμινάρια Οδικής Συμπεριφοράς, με διαλέξεις και ομιλίες πλήρως αφιλοκερδώς και ανιδιοτελώς σε όλη την Ελλάδα, με αποδέκτες χιλιάδες Ελληνόπουλα στον στρατό, αεροπορία, ναυτικό, γυμνάσια, λύκεια, ΤΕΙ, ΑΕΙ, σχολές Ικάρων, Ν. δοκίμων, Ευελπίδων, υπαξιωματικών, σε δήμους, κοινότητες, νομαρχίες. Ιδρύματα αιμοδοσίας, παιδιών, καθώς και σε νέους οδηγούς αγώνων και γενικά προς όλους τους Έλληνες.

<https://youtu.be/9zmBFJ9k4Yw>

ΣΥΖΗΤΑΜΕ:

1. Είχατε ποτέ στο άμεσο περιβάλλον σας εμπλοκή, με τραυματισμό ή χωρίς, σε τροχαίο;
2. Ποιος ήταν ο λόγος; Αναφέρθηκε από τον Ιαβέρη ως αιτία;
3. Τι θεωρεί ως αιτία/ες των τροχαίων ο Ιαβέρης;

4. Τι τόνισε περισσότερο;
5. Γιατί νομίζετε ότι επέλεξε αυτόν τον συγκεκριμένο τρόπο, κάπως «ωμό» να απευθύνεται στο κοινό του;
6. Εσείς τα είδους οδηγός θα είστε, όταν έχετε το δικαίωμα να οδηγείτε;
7. Θα οδηγούσατε χωρίς δίπλωμα;
8. Χωρίς κράνος σε μηχανάκι;
9. Διατυπώστε ένα μήνυμα (slogan) για να προωθήσετε στους συμμαθητές σας την συνετή οδηγική συμπεριφορά.